

V₁ 54-95

V. a 56-97 pag 57^a-59^a
B 5 Vol. II.

IN STEPHANEO

Progs. Nr. 4. 5.

58

5

A D. III NON. OCTOBR. POST MERIDIEM

EXAMEN PUBLICUM:

POSTRID. AUTEM EJUS DIEI,

HORIS ITEM POMER.

ACTUS ORATORIIUS

HABEBITUR.

AD UTRUMQUE INVITAT

COMMEMORATIS,

QUAE IN TRADENDA EBRAICA

LINGUA UTILITER FIERI,

EXPERIENTIA COGNOVIT

CHRIST. GODOFREDUS STRUENSEE. R.

Halberstadii, Typis Langianis.

um programmate proximo, vernali primæ clas-
sis examini præmissò, quæ in tradenda ebrai-
ca lingua minus recte fieri experientia me do-
cuit, exposuerim: hoc tempore, cum lustra-
tio publica secundi tertiiq̃ue ordinis, indi-
cenda est; eam præcipiendi rationem commemorabo, quam
certiorem, faciliorem, et vtiliorem esse, eadem experientia
magistra, cognovi. Quo consilio tum, quomodo in illustri
Bergensi pædagogio ebraica docuerim, tum quam methodum
in Stephaneo nostro secutus sim, cum lectoribus meis com-
municabo. Cum Bergæ vidissem, nec alterum illum, Hallen-
si contrarium, modum id efficere, quod mihi proposueram,
vt discentes proficerent: coactus sum, cum ab extremis repe-
lerer, media sequi; id est grammaticam cum codicis lectione
conjungere. Tenebamur Danzianæ grammaticæ compendi-
um sequi: quod quemadmodum profectioribus aptum, et vti-
le esse potest; ita incipientibus propter styli difficultatem, imo
quod multa, his minus necessaria, continebat, plures ob causas
impedi-

impedimento erat. Difficultatem quodammodo superabam, cum quoties vsus erat; partes singulas interpretarer; quod tamen ægre, nec sine dispendio fiebat. Id curabam maxime, ut tum flectendi formas memoriæ infingerent, tum earum causas, quod in Ebræa lingua fieri potest, animo comprehenderent; quæ quidem res egregie successit. Vidi enim brevi tempore eos ita tenere paradigmata, ut non facile occurreret verbum, cuius formam non haberent perspectam aut rationem ignorarent. Cæpi etiam laboris, atque consilii mei, hunc fructum, ut non solum expeditius progredierentur discentes, quam sine grammatica fieri poterat; et finito semestri amplior campus confectus esset, etsi initio tardius procederetur; sed etiam, cum maior discipulorum pars mecum in primum ordinem simul traduceretur, ego cum illis vno anno et sex mensibus totum codicem satis accurate perlegerem; quod certe fieri non potuisset nisi grammaticæ prædiis commilitones mei fuissent instructi.

Arbitror constare ex dictis: non modo falli eos, qui grammaticam plane relegant, falli etiam, qui eam solam inculcare volunt, nec frequentem lectionem adiungunt; contra auspiciousum esse grammaticæ et lectionis connubium; sed etiam pertinere maxime ad comparandam ebraicæ cognitionem, mutationum, formarumque adiungere rationem; ad eamque rem facili et perspicua grammatica incipientibus opus esse. Ad dam, quæ vsus me hic in *Stephano* nostro Ebraica docentem admonuerit. Cum secundo ordini præponerem, vnum illud exigebatur, ut duabus per hebdomadam horis legendi rationem docerentur pueri: ad quam rem quatuor primæ sectiones geneleos Hallensii grammaticæ adjunctæ, commendabantur. Neque illi, qui ante me Ebraica in hoc ordine tradiderant ultra hanc metam erant progressi. Conspecto autem discantium ingenio diligentiaque cæpi velle longius progredi; et consecutus
lum

sum, quod mihi proposueram. Primo enim anno quindecim prima geneleos capita perlegi, explicui, et ad grammaticæ, quam totam explicueram, cujusve paradigmata ediscenda curaveram, principia sedulo omnia revocavi. Insequenti anno genesin denuo orsus, ejus XXIV. primas sectiones absolvi; tertio anno triginta sectiones explicatæ a me fuere, et quinto denique tota genesis ita perlecta; vt grammatica studiosius etiam, quam ante factum erat, tractaretur; et reliquis annis, quibus huic ordini præfui, id semper sum adsecutus, vt annuo spatio totam genesin simul cum grammatica pertractaverim, adjunctis interdum aliquot psalmis.

Patet ex his: *posse et debere præceptorem interdum etiam ultra eam metam, quæ ipsi a superioribus præfixa est, evehî.* Quod non volumus ita intelligi, ut semper id fieri posse statuamus. Fit interdum, ut a moderatoribus scholarum curriculum definiatur iusto longius, quod aut ulla, aut certe vtili ratione decurri nequit. Quod si fit; nocetur scholis potius quam, prospicitur. Ipsi docentibus id relinquendum esse videtur, vt quo, seu velint seu possint progredi, ipsi statuunt. Qui enim, quid sui muneris ratio, quid fides in obeundo illo, quid studium vni omnium domino Iesu Christo se probandi exigat, secum cogitant, memoresque divini dicti sunt Rom. XIV, 7. *quidquid vivimus, deo vivimus;* hi profecto summo studio contendunt, ut non opinioni hominum, eorumque expectationi solum satisficiant, sed ne quid consulto omisisse a domino suo possint accusari. Ceteris, qui aut non volunt, aut non possunt ultra progredi, frustra præcipias, ostendasque, quo debeant contendere, cum vel voluntate vel viribus destituantur. Secundo arbitror constare ex his: *esse quædam artificia, quæ ab usu solo subministrata egregie ad proficiendum valent.* Certe non deerat nec animus nec studium consulendi eorum commodis, qui primo anno meae disciplinae commendabantur, nec destituebar ab eorum

rum aut ingenii aut diligentia: quo minus integrum primum
Mosis librum abfolverem. Neque tum alia a me tentata via fuit
quam poſtea relinqui oportuiſſet: compendiis illis viarum, quo-
rum in ſuperiore programmate mentionem feci, quae ſaepeius
terenti, atque relegenti iter obſervantur, quod expeditius,
longiusque progredi potui, tribuendum videtur: quorum pau-
ca quaedam commemorabo; quae etſi levia ſunt, tamen ab his,
quibus huiusmodi res curae ſunt, non omnino repudiabuntur.

Primo, quod incipienti deerat, *habebam reliquis annis fundum
aliquem atque ſemen mediocriter exercitatorum diſcipulorum, qui
operam meam inſigniter adjuvabant.* Dici non poteſt quantum illud
vim habeat. Vbi enim ſunt inter diſcentes, qui inter ceteros
excellunt, quos ceteri intuentur, imitantur, imo mirantur in-
terdum: plurimum certe profectum eſt. Non ſolum levior eſt
labor, et iucundior, qui in erudiendo collocandus eſt; cum hi
aliqua cognitione imbuti cetera facilius imbibunt: ſed etiam
ceteri exſtimulantur, imo ſublevantur ab illis, vt mirandum
non ſit, poſſe cum robuſtioribus et expeditioribus, qui tardi-
ores et reſiſtentes interdum ſecum abripiunt quaſi, et ſua con-
tentione longius auferunt, patientiorem campum decurri. Se-
cundo: *diſcendorum ordinem leviter mutavi,* quod vtiliſſimum eſſe
cognovi. Primis annis etſi continuo cum legere ebraica poſ-
ſent, diſcentibus paradigmata ediscenda darem, tamen *ebraica
quaerere potius, quam quid iis ſignificetur.* Curabam ſeſti ^{שפ}
^{שפ} etc. ſed non ſatis elaborabam, vt quid his ſignificaretur,
accurate tenerent. Vnde factum eſt, vt primis annis, etſi pa-
rigmata perfecte tenerent, explicandi codicis ratio tamen
impeditior eſſet, haeritantesque gravius iuſto ſaepeius increpa-
rem: quae longe facilior fuit, poſtquam vim uniuscujusque
vocis accuratius perſpexerant. Senſi etiam illud ad progredien-
dum mihi profuiſſe, *quod a pronomiſibus initium faciebam,* et illis
vocalis, quae cum iſis ſuffixis frequentiſſime occurrunt ב', ל',

מ, נח, על, לך etc. Cum enim tantum non in omnibus com-
matibus occurrant: fieri non poterat, quin his cognitis expedi-
tius explicarent. Colligo ex his, cum in ceteris etiam lingua a
pronomibus feliciter capi initium quam a substantivis: tum,
non conjungendam solum nominum verborumque flexionem,
sed incipientibus etiam nihil praeter vim atque significatum
verborum atque vocum esse inculcandum.

Tertio: sensi me, quo anno genesin primum integram per-
legi, ea re valde adjuvari, quod, *quantum singulis* lectionibus
toto anno conficiendum putarem, per pensa, initio breviora,
post procedente opera, ampliora et longiora accurate descrip-
teram, et singulis septimanis, quantum profecissem, require-
bam. Laetabar, cum me aut attigisse, aut superasse metam
cognoscebam: cum non perveneram, quo contendendum fu-
isset, de causis quaerebam, et ut maiore in posterum studio
pensarem elaborabam. Eandem legem mihi in ceteris labori-
bus eo anno praescripseram; salutarem certe: namque omnes
ferme ex sententia successisse reminitor.

Accesit denique quartum subsidium, *diligentia discipulorum in
ediscendis vocabulis*. Est utique molestus labor, qui in hac re con-
sumitur, sed longe utilisissimus, talisque, quem discipuli paulo
diligentiores, qui se proficere, non cupiunt modo, sed senti-
unt, aequo animo subeant. Vti enim sine materia aedificium
extruere non possis; ita nec linguam, quaecunque ea sit addis-
cas, nisi idonea vocabulorum copia comparata; quam si usus non
suppediter sufficientem, ad alia praesidia, inter quae eorum me-
moriam infigendorum studium non ultimum locum tener, con-
fugiendum est.

Expolui, quae in tradenda ebraica lingua utiliter fieri obser-
vavi. Quae talia sunt, ut nec me eorum poenituerit; vidi enim
eos, qui ita essent instituti, felices ad reliqua fecisse progressus,
ceterosque, qui grammaticam ignorarent, pares nunquam
esse

esse potuisse; nec eos, quos hoc modo erudivi. Quae si cui levia videbuntur, non mirabor; cum sint, qui vniuersam rem scholasticam levisimis rebus annumerant: quos vti suo sensu abundare facile patior, ita vehementer mihi gratularer, si harum rerum peritiores viri meliora, vsu cognita, docere velint, seu ad hanc linguam, seu ad omnes facili ratione propinanda, pertinentia.

Venio ad eam rem, propter quam hoc quicquid est scriptio- nis suscipiendum putavi. Subibunt ordines secundus et tertius a. d. III. non. Octobr. is lunæ dies est post dom. XX. p. trin. po- meridianis horis examen. Quemadmodum totius scholæ, no- straque interesse arbitramur, vt *Patroni nostri Reverendissimi, In- spector gravissimus, sacer ordo*, quique erudiendæ iuuentuti *publice, privatimque* præfunt, *parentes maxime* nostrorum æstumatissimi, cum ceteris, qui non plane rem scholasticam tamquam se in- dignam contemnunt; adesse in animum inducant; speramus enim, fore, vt si quid minus recte vtiliterque a nobis fieri a- nimadvertent, moneant nos, melioraque doceant: ita eos o- mnes, vt id faciant, quam fieri potest, enixissime officiosissi- meque rogamus et obsecramus. Examine se sistent *secunda la- rina, gallica, græca, ebraea, et tertia latina, cum græca.*

Postridie, is *martis* dies est, ad dicendum quidam prodibunt primi ordinis discipuli. Orationes, quas recitabunt, ipsi *sic elab- orarunt*, vt, cum in ipsis vix mutaverim quidquam; ipsique invenerint, descripserint, ornarint omnia: nec, quæ forte ele- ganter dicta in ipsorum orationibus, (pluscula erunt, ni omnia me fallunt) occurrent, arrogare mihi queam, nec quæ pec- cata sunt, præstare debeam. Dicent autem

JOHANNES HENRICUS WOLTMANN, micro-ques- tedensis carmen in *Horatium Coclitem*.

JOHANNES FRIEDERICUS TIEBE, Osteroda-Halber- stadiensis de *moribus juvenum, senum et virorum*, Aristotelem se- cutus, prosa germ. JO-

JOHANNES DAVID LUDEWIG SIEHE, Gatersleben-
ensis, tempestatem graphice depinget prof. germ.

SAMUEL BLOCK, Mœckera-Magdeburgensis regis ho-
stes describet carmine germanico.

JOHANNES SALOMO NEUBAUER, Hyo-Neuenste-
densis, si in tempore ex itinere, ad valedicendum cognatis
fufcepto, redibit, immaturum in academias aditum diffuade-
bit prosa germ.

JOHANNES FRIEDERICUS VAHLDYCK, Halbersta-
diensis adstrictioribus numeris, metro admodum similibus
vim et bonitatem dei summam pinget vernacula.

JOANNES DANIEL ARNOLDUS KYPNASE, Hal-
berstadiensis, quales cum fructu ad altiora contendere queant,
patrio sermone ostendet.

Duo ex his, JOHANNES FRIEDERICUS VAHLDYCK,
et JOHANNES SALOMO NEUBAUER, ad Hallensem a-
cademiam abibunt merito nobis carissimi. Quorum elegan-
tia ingenii, ejusque perpoliendi indefessum studium, etsi vel
solum cujusvis, sibi facile conciliaret amorem; tamen non
tam valuit ad incendendum nostrum erga ipsos amorem; quam
præclara modestia, honestissimi mores, obsequium, et sum-
ma erga nos pietas: quæ quidem talia fuere, vt, quantum
quidem recordor, nunquam vel vultu nos læserint, vel vultu
a nobis admonendi fuerint. Quamobrem dilectissimi adole-
scentes discedite optimis ominibus ad altiora. Omnes nos,
qui præceptores vestri fuimus, Jesum Christum Dominum no-
strum precamur ex animo, vt consilia vestra secundet, pro-
pius indies vos sibi admoveat, vnice vindicet, per omnem vi-
tam retineat, cœptis vestris annuat, optimarumque rerum
saluberrima cognitione large in stitutos plurimis vsui esse
iubeat. Ita valere nostri memores. Scrib. Halberst.
ipsis Gal. Octobr. MDCCLXI.

8.0 A 623A

vd 18

Nur für den Lesesaal

ULB Halle

004 585 895

3

noch nicht verbunden

IN STEPHANEO

A D. III NON. OCTOBR. POST MERIDIEM

EXAMEN PUBLICUM:

POSTRID. AUTEM EJUS DIEI,

HORIS ITEM POMER.

ACTUS ORATORIIUS

HABEBITUR.

AD UTRUMQUE INVITAT
COMMEMORATIS,
QUAE IN TRADENDA EBRAICA
LINGUA UTILITER FIERI,
EXPERIENTIA COGNOVIT
CHRIST. GODOFREDUS STRUENSEE. R.

Halberstadii, Typis Langianis.

Progs. Nr. 4. 6.
58
5

